

Türkiye’de Müzik Eğitimsi Yetiştiren Kurumların Gelişim Sürecinde Bir Alman Müzik Eğitimsi: Eduard Zuckmayer (1890-1972)

Müjde Sarısözen Doğan*
Uğur Alpagut** Raif Gülcan***

Giriş

Her sanat dalının kendine özgü kuralları, yöntemleri, öğretim ve eğitim biçimleri, kurumsal yapıları ve bu kurumlarda onun felsefe ve amacını belirleyip ileten öğretici kadroları vardır (Cemalcılar, 1988, 81).

Müzik eğitimi, geleneksel, ulusal ve uluslararası yönelimler içerisinde değerlendirilebilir; kendine özgü kurallar ve yöntemlerle birlikte evrensel düzeyde bir birikime ve kapsama sahiptir. Bu yapı, tarihsel gelişim ışığında sürekli gelişmeyi, paylaşımı ve kendini yenilemeyi gerektiren çeşitli değişimleri içermektedir.

Süreç olarak müzik eğitimine ilişkin her dönemde geçerli olabilecek özlü bir değerlendirme şöyle yapılabilir:

Müzik eğitimi, bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı (ve yöntemli) olarak müziksel davranışlar kazandırma veya bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı (ve yöntemli) olarak müziksel değişiklikler oluşturma sürecidir. Müzik eğitiminin en temel dört ana ögesi öğrenci, öğretmen, müzik ve programdır. Bunlara müzik eğitiminin en temel dört ana bileşeni de denir. Müzik eğitiminde bu dört ana öge ya da bileşen birbirleriyle sürekli etkileşir. Bu süreçte en çok etkiyi öğretmen sağlar. Bu bakımdan müzik eğitiminde öğretmen ögesi ayrı bir önem taşır. Bu önem müzik öğretmeni yetiştirmeyi gerekli ve zorunlu kılar (Uçan, 2007).

* Bolu Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Viyola Öğretmeni

** Doç.Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

***Prof. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Müzik eğitimcisi yetiştiren kurumlardaki mevcut eğitim-öğretimi yapılan derslerin türleri, süreleri ve eğitim metotları bakımından, günümüzdeki biçimini alıncaya dek 1917 yılında kurulup bir amacı da müzik eğitimcisi yetiştirmek olan Darüelhan'dan bu yana çeşitli değişimler ve denemeler sürecinden geçmiştir (Taşkınsel, 1988).

Cumhuriyetin ilanından çok kısa bir süre sonra, çağdaş bir ulus inşa etme idealleri doğrultusunda, Atatürk'ün öncülüğünde müzik eğitimi alanında da önemli ve köklü adımlar atılmıştır. Bu adımlar Cumhuriyet tarihinde "Müzik Devrimi" olarak anılan bir dönüşümün gerçekleşmesine neden olmuştur.

Müzik eğitimi alanındaki en önemli gelişme, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin önde gelen kurumlarından Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasıdır. Bu okul, çağdaş eğitim programları, Batılı eğitim anlayışı ve yöntemleri ile müzik eğitiminin ülkemizdeki en önemli yapı taşlarından birisidir. Musiki Muallim Mektebi mezunları da bu anlamda bilimsel düzeyde eğitim almış ilk müzik öğretmenleri olarak nitelendirilebilir.

On yılı aşkın bir süre müzik eğitimcisi yetiştirme görevini üstlenen Musiki Muallim Mektebi'nin 1938-1939 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bir bölüm olarak eklenmesine karar verilmiştir.

Yirminci yüzyıl müziğinin önde gelen bestecilerinden Paul Hindemith, 1935-1937 yılları arasında Türkiye'de müzik yaşamının geliştirilmesi projesi ve Ankara Devlet Konservatuvarının kurulması için verdiği raporlarla ülkemiz için önem taşıyan bir isimdir. Prof. Paul Hindemith'in önerisi ile Almanya'dan çağırılan Prof. Eduard Zuckmayer Gazi Eğitim Enstitüsü bölüm başkanlığına getirilmiştir.

Eduard Zuckmayer, otuz yıldan fazla bir süre Gazi Eğitim'de ve Ankara Devlet Konservatuvarı'nda koro ve orkestraları çalıştırıp yönetmiş, ayrıca piyano, armoni, kontrpuan ve biçim bilgisi dersleri vermiştir. (Say, 2005)

Gazi Eğitim Enstitüsü, ilk eğitim öğretime başladığı 1938 yılından 1968 yılında İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde açılan ikinci müzik bölümüne kadar 30 yıllık bir süre içerisinde müzik eğitimcisi yetiştiren tek kurum olarak önemli bir görevi üstlenmiştir.

1938-1970 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Başkanlığı görevini sürdüren Eduard Zuckmayer, müzik eğitimi programına katkıları ile çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda müzik öğretmenleri yetiştirilmesini sağlamış, böylece günümüz müzik eğitiminin şekillenmesine de yol açmış öncü eğitimciler arasındadır.

Musiki Muallim Mektebi

Cumhuriyet kurumlarının oluşma aşamasında Osmanlı döneminden az sayıda 'müzik öğretmeni' devralınmıştır. Ancak, hiçbirisi gerçek anlamda 'Müzik Öğretmeni' olarak yetişmemişlerdi/yetiştirilmemişlerdi. Bunlar okullarda duyulan gereksinimi karşılamak için 'müzik öğretmeni' olarak görevlendirilmişler/çalıştırılmışlar ve giderek bu unvanla nitelendirilmişlerdi. Gerçekte 'müzik öğretmeni' olarak yetişmedikleri veya yetiştirilmedikleri ya da 'müzik öğretmeni' eğitimli olmadıkları halde bunların okullara 'müzik öğretmeni' olarak atanmaları ve okullarda bu unvanla görevlendirilmeleri-çalıştırılmaları-nitelendirilmeleri, duyulan bir gereksinimin sonucu idi (Uçan, 2007).

Cumhuriyetin ilanından sonra hız kazanan çağdaşlaşma hareketi ile beraber çağdaş çok sesli müziğin hayatımıza girmesi ile gerek Türk müziğinin geliştirilmesi gerekse Türk eğitim sistemi içerisinde müzik eğitimi konularında köklü değişiklikler yaşanmıştır. Yaşanan bu değişikliklerin sonucunda müzik öğretmeni olarak en üst düzeyde yetişmiş kaliteli müzik eğitimcilerine duyulan gereksinim artmaya başlamıştır.

Genel olarak "Müzik dersini bir 'müzik bilen'e verme" düşüncesi oldukça eskiye dayanır.

1869 tarihli Eğitim Genel Tüzüğü'nde ("Maarif-i Umumiye Nizamnamesi"nde) Kız Orta (Rüştiye) Okulları Programında Müzik dersinin "zorunlu değildir" biçiminde yer alması ve "Müzik dersi için 'ayrı bir öğretmen' bulma-bulundurma" ilkesi öngörüldü. Bu ilke zaman içinde olgunlaşmış özellikle 1923'te kurulan Cumhuriyetle birlikte hızla gelişerek müzik dersleri için "müzik öğretmeni yetiştirme bilinci"ne ve Cumhuriyetin ilânından kısa bir süre sonra "müzik öğretmeni yetiştirme kararı"na dönüştü (Uçan, 2007).

Bu karar doğrultusunda ortaokul ve liseler ile öğretmen okullarına müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla Musiki Muallim Mektebi kurulmuştur (1924).² Müzik eğitimi tarihimizde ilk müzik öğretmeni yetiştiren kurum olması bakımından bir dönüm noktası sayılabilecek bu kurum, günümüzün Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri Müzik Eğitimi Anabilim Dallarının temelini oluşturması bakımından da önemli bir yere sahiptir.

Okul fiziki yapısı ve eğitim yapısı olarak şu özellikleri ile öne çıkar;

"Okul, batı müziği alanında bilimsel çalışmaların yapılması, bunu yaygınlaştıracak öğretmenlerin ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda görev yapacak olan sanatçıların yetiştirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak 25 Eylül 1924 tarihinde Musiki Muallim Mektebi adıyla kurulmuştur. Başlangıçta Cebeci'deki birkaç eski kerpiç binada eğitimini sürdürmeye çalışan okulun yeni binası üç aşamada tamamlanmıştır. 1929 yılında Ernst Egli'nin tasarımı olan ana yapı tamamlanarak aynı yıl eğitime başlanmıştır. Dikdörtgen bir avlunun etrafındaki mekanlardan oluşan bu yapı klasik Osmanlı medrese şemasını hatırlatmaktadır. 1936 yılında bu okulun eğitim programını yeniden düzenlemek üzere Türkiye'ye davet edilen Alman müzik uzmanı Paul Hindemith, Milli Eğitim Bakanlığı'na sunduğu raporda yapının yetersizliklerinden de söz etmektedir. Bu sorunun çözülmesi için girişin üzerinde yer alan terasa Egli'nin tasarımı olduğunu düşündüğümüz bir kat eklenmiştir. Aynı yıl Hindemith'in raporuna uygun olarak klasik batı müziğinin yanında opera, bale ve tiyatro alanlarında da eğitim verilmeye başlanmıştır. Yine aynı yıl, yapının bitişiğine derslik bloğu yapılmıştır. 1938-1939 öğretim yılında müzik öğretmeni yetiştiren bölümün Gazi Eğitim Enstitüsüne taşınmasıyla, okulun adı 1940 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı olarak değiştirilmiştir." (Alpagut, 2005, 183-184).

Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasından kısa bir süre sonra "Askerî Müzik Öğretmen Okulu" nun da kurulması da planlanmıştır. 1927'de bando öğretmeni ve askerî liselere askeri müzik öğretmeni yetiştirmek üzere "Riyaseticumhur Muzika Heyeti'ne ek olarak esaslı bir programla çalışacak bir Askerî Muzika Muallim Mektebi açılması" kararı alınmıştır. (Gazimihal 1955, 164-166), Ancak, okul açılmamıştır. Musiki Muallim Mektebi askeri müzik öğretmeni gereksinimini de kısmen üstlenmiştir. (Uçan, 2007).

Mert'in alıntısına göre; Hasan Toraganlı'nın Filarmoni dergisinin 100. sayısında yayınlanan "Musiki Muallim Mektebi Kuruluş Yıldönümü" başlıklı yazısında bu okulda okutulan dersler şöyle belirtilmiştir: "Piyano, Keman, Armoni, Viyolonsel, Müzik İmlası, Müzik Tarihi, Musiki Nazariyeti, Şan, Kontrapuan, Prozodi, Ruhیات ve Tatbikat, Matematik, Fransızca, Türkçe, Beden Eğitimi, Solfej, Resim, Askerlik, Tarih, Coğrafya, Medeni Bilgiler (Yurttaşlık)" (Mert, 1983, 6)

Programın müzik eğitimine ilişkin uygulamalı ve kuramsal derslerin yanı sıra, Milli Eğitim il-kelerinin ve hedeflerinin öğrenciye kazandırmak istediği genel formasyonu da kapsadığı gözlenmektedir.

Musiki Muallim Mektebi'nde 1924'ten 1937'ye kadar geçen yaklaşık on beş yıl içinde başlıca beş yapılanma gerçekleştirilmiştir. Bunlar sırasıyla 1924, 1925, 1931, 1934 ve 1936 yapılanmalarıdır.

(1) 1924 Yapılanması: Musiki Muallim Mektebi 1924 yılında beş yıllık ilköğretim eğitimi üzerine öğrenim veren bir kurum halinde ilköğretim'e bağlı olarak kurulmuş ve öğretime başlamıştır.

(2) 1925 Yapılanması: 1925 yılında yayımlanan yönetmeliğiyle Musiki Muallim Mektebi beş

yıllık ilkokul eğitimi üzerine 1 + 4 = 5 yıl öğrenim süreli bir yapıya kavuşturularak ilköğretimden alınıp ortaöğretime bağlanmıştır. Kurumsal ana yapı "Hazırlık Sınıfı + 4 Yıllık Ortaöğretim" olarak belirlenmiştir. Son sınıf sonunda başarılı olanlara lise ve ortaokullar ile [ilk]öğretmen okulları için Müzik Öğretmenliği ("Sahadetnamesi"), son sınıf sonunda başarısız olanlar için İlkokul (İlkmektep) Müzik Öğretmenliği Yeterlik Belgesi ("Ehliyetnamesi") öngörülmüştür. Ayrıca, okulu seçkin bir yetenek ve başarıyla bitirenlerin iki yıl hizmet ettikten sonra daha ileri bir öğrenim için Devletçe batı ülkelerine gönderilmeleri öngörülmüştür (Uçan, 2007).

(3) 1931 Yapılanması: Musiki Muallim Mektebi'nin Hazırlık Sınıfı kaldırılıp öğretim süresi 5 yıldan 6 yıla çıkarılmıştır. Başarısız olanların Muallim Mekteplerine nakledilmesi öngörülmüştür. MMM Programında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu bağlamda örneğin Vokal (=Şan) dersi çıkarılmış, keman tüm öğrenciler için zorunlu ders durumuna getirilmiştir.

(4) 1934 Yapılanması: Musiki Öğretmen Okulu ("Musiki Muallim Mektebi") 1934'te Bakanlık buyruğuyla (emriyle) Ortaöğretimden alınıp Yüksek Öğretim'e bağlanmış ve yasayla Milli Musiki ve Temsil Akademisi kapsamı içine alınmıştır. Bu yapılanmada tamamen yurtdışında müzik öğrenimi görüp yurda dönmüş olan Türk uzmanların değerlendirmeleri esas alınmıştır.

(5) 1936 Yapılanması: Musiki Öğretmen Okulu sistemi (bünyesi) içinde bu okula bağlı ("merbut") olarak "Konservatuvar Sınıfları" açılmış, böylece ikili bir yapı oluşmuş ve programda önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu bağlamda örneğin Kompozisyon dersi müzik öğretmenliği programından çıkarılmış, Müzik Estetiği, Koro, Şan ve Zorunlu Piyano dersleri konulmuştur.

Bu yapılanmaların ilkinde ve ikincisinde -bir istisna (Musa Süreyya Bey) dışında- tamamen yurtdışında yetişmiş yerli birikime dayanılmış, yerli uzmanlara başvurulmuştur. Üçüncüsünde yurtiçi ve yurtdışı öğrenimli yerli uzmanlardan ve dördüncüsünde tamamen yurtdışı öğrenimli yerli uzmanlardan yararlanılmıştır. Beşinci yapılanmada ise daha çok Batı Avrupalı uzmanlardan (P. Hindemith ve E. Zuckmayer) yararlanılmıştır (Uçan, 2007).

Okulun fiziki yapı kullanım ve işleyiş olarak zamanla daha çok ve giderek yalnızca sanatçı yetiştiren bir kuruma dönüştürülmesi üzerine, müzik öğretmeni yetiştirme işi, 1937 -1938 eğitim yılında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünde açılan Müzik Şubesi'nde sürdürülmeye başlanmıştır. Bu süreçle birlikte Musiki Muallim Mektebi öğretmen yetiştiren koluyla Gazi Terbiye Enstitüsüne bir bölüm olarak bağlanıp aktarılmış oluyordu (Uçan, 1994, 40).

Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü

Musiki Muallim Mektebi'nin bir devamı olarak kabul edilen ve 1938 -1939 eğitim yılında Gazi Enstitüsü'ne bir bölüm olarak eklenen bu kurum enstitünün amaçlarını da gerçekleştirmeyi üstlenmiştir. 1926 -1927 yılında kurulan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün yasal amacı:

a) Ortaokul ile ilkokul öğretmeni yetiştiren ilk öğretmen okullarına öğretmen,

b) İlköğretim müfettişi,

c) İlk öğretmen okullarına bağlı olarak kurulan uygulama okullarına müdür yetiştirmektir

Daha sonra düzenlenen yönetmelik ve programlar ile Gazi Eğitim Enstitüsü'ne ilk ve ortaöğretim kurumları üzerinde incelemeler yapıp Milli Eğitim Bakanlığı'na öneriler götürme ödevi de verilmiştir (Say, 1985, 527).³

Bölüm öğrenim girişimlerini Gazi Eğitim Enstitüsü ana binasının dışında iki katlı ufak fakat şirin yapıda uzun yıllar sürdürmüş, daha sonra yapıya yeni çalışma odaları eklenmiştir (Arseven, 1974, s.12). Artan öğrenci sayısına bu bina yeterli olmamış ve daha fazla öğrenciyi barındıracak yeni bir bina daha yapılmıştır. Sonradan eski bina da yine kullanılmaya başlanmıştır (Karadağ, 1983, 3).

Musiki Muallim Mektebi ilkokuldan sonra öğrenci kabul ederken, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü ise lise mezunlarından öğrenci almaya başladı. Bu bölümden çok değerli sanatçı

ve öğretmenler yetişti. Bu hizmet gelişerek sürdürüldü. Bölüm sürekli bir gelişim içinde daha iyi yetişmiş öğretmenler aracılığıyla çağdaş anlamda müzik eğitimini tüm yurda yayma çalışmalarına aralıksız devam etti (Ay, 1983, 17). İlk yıllarda Ankara'da bile düzenli bir konser hayatı yokken 1975 yılında sadece bölümün konser salonunda verilen konser sayısı 30'u geçmiştir (Karadağ, 1983, 5).

Eduard Zuckmayer, bölümün açıldığı 1938 yılından 1970 yılına kadar bölüm başkanlığını sürdürdü. "Bölüm şefliği görevi 1970 yılında el değiştirdi. Zuckmayer bölüm şefliğinden ayrıldı. Yönetim değerli sanatçı Saip Egüz'e geçti (Toraganlı, 1971, 23).

Atatürk'ün yönlendirmesi ile orta öğretim düzeyindeki Müzik Muallim Mektebi'nden 1937-1938 de yüksek öğretim düzeyindeki Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Müzik Şubesi'ne ve 1960'ların sonlarından itibaren üç eğitim enstitüsünde açılan müzik bölümlerine, 1978-1979'daki düzenlemelerle Yüksek Öğretmen Okulları Müzik Bölümleri'ne ve nihayet 1982-1983'teki son köklü düzenlemelerle üniversitelere bağlanan yeni adıyla Eğitim Fakülteleri Müzik Bölümlerine gelinmiştir (Uçan, 1988, 470).

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 17.08.1983 tarih ve 2880 sayılı kanunla değişik 43/b maddesinde "Öğretmenlik alanında eğitim öğretim yapan kurumlarda, eğitim, öğretim, metot, kapsam, öğretim süresi ve yıl içindeki değerlendirme esaslarının Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak Yüksek Öğretim Kurulunca düzenleneceği, hükme bağlanmıştır. 1994 yılında başlayan ve 16.8.1997 tarih ve 4306 sayılı kanunla yürürlüğe giren ve 1997-98 öğretim yılında uygulanmaya başlanan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulaması nedeniyle gözden geçirilerek, 1997 yılında sonuçlanan Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu ve Dünya Bankası tarafında gerçekleştirilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi sonucunda Eğitim Fakülteleri yeniden yapılandırılmış ve Müzik Eğitimi Bölümleri ve Resim İş Bölümleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü adı altında birleştirilerek Müzik Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı haline dönüştürülmüştür (Yayla, 2003).

Eduard Zuckmayer

Eduard Zuckmayer'in sanat geçmişi sanılanın çok ötesinde yetkin özellikler taşır. Derin bir müzikal birikimin varlığı onun eğitimci kişiliğinin itici gücünü oluşturmuştur.

3 Ağustos 1890'da Mainz yakınındaki Nackenheim'da doğdu. Beş yaşında piyanoya başladı. 1900 yılında ailesi ile birlikte Nackenheim'den ayrılıp Mainz'e yerleşti. Burada daha on bir yaşındayken başladığı beste ve doğaçlama denemeleri ile çevresinin dikkatini çektiyse de, bu eğilimi geçici bir heveskarlık olarak niteleyen ailesi onun hukukçu olmasını istediğinden, liseyi bitirdikten sonra hukuk öğrenimine başladı. Ancak bir süre sonra ailesinin isteği ile başladığı bu öğrenimi bırakıp tümüyle müzik öğrenimine yöneldi ve Almanya'nın Münih, Berlin, Born üniversitelerinde müzikoloji, felsefe ve sanat tarihi okuyan Zuckmayer, 1914 yılında "orkestra şefliği ve konser piyanistliği" diplomalarını alıp orkestra şefliği sınıfının en iyi öğrencilerine verilen "Vollner Armağanı"nı kazandı. Yine aynı yıl "Mendelssohn" ve "Bach" yarışmalarında ödül aldı (Cangal, 1999, 10).

Ataları içinde sanatçı ya da bilim adamları yoktu. Onlar daha çok pratik hayat adamı idiler; tüccar, şarapçı, hukukçu gibi. Ancak, yüzyılımızın başından hemen önce gelen kuşakla iki sanatçı Zuckmayer birden yetişmiştir. Müzisyen Eduard ve birkaç yıl küçük olan kardeşi Carl. Ailesi içinde müzik ancak bir ev müziği olarak rol oynamaktaydı. Daha küçük yaşlarda fügler ve kantatlar bestelemeyi deniyordu (Wilke, 1972, 4-5'ten aktaran, Erten, 1982).

O zamanlar Steninbach'ın bu öğrencisi için yazdığı belgede şu satırlar okunuyor. "Bu işteki özel yeteneği ile kısa bir sürede yetkin bir orkestra yöneticisi olarak gelişmiş ve konservatuvarın

birçok konserlerinde de yönetici olarak adını duyurmuştur. Son zamanlarda hasta olduğundan kendisine orkestranın opera temsillerine hazırlanmasını bırakabildiğim gibi dokuzuncu senfoninin koro provalarında dahi bana yardım etmiştir. Zuckmayer aynı zamanda çok iyi bir piyanisttir. Pek yakın bir zamanda orkestra yöneticisi ve piyanist olarak tanınmış artistler arasında sayılacağına inancım vardır." Zuckmayer, 1914'de Mainz şehir tiyatrosu opera bölümüne orkestra yöneticisi ve solo repetitör olarak atandı (Özgüç, 1965, 5-6). Ancak, I. Dünya Savaşı birçok sanatçıyı olduğu gibi, onu da sanatın içinden çekip almış, 1915-1918 yılları arasında hayatı, cephelerde geçmiştir (Arseven, 1955, 5). 1915 yılında, I. Dünya Savaşı nedeniyle çağırıldığı cepheden üç yıl sonra ağır yaralı olarak dönen Zuckmayer, Frankfurt'a yerleşip solist ve şef olarak birçok konser verdi. Aynı tarihte başladığı piyano öğretmenliğine Mainz Konservatuvarı'nda devam etti. Mainz ve Wiesbaden'de Çağdaş Müzik Derneği'ni kurup birçok konser düzenledi ve yönetti (Cangal, 1999, 10).

1919-1925 yılları arasında Eduard Zuckmayer'i Almanya'nın en iyi piyanistleri arasında yer almış görüyoruz. Böylesine bir başarıdan sonra kendisine Mainz Konservatuvarı'nın müdürlüğü teklif edilmişse de, kendisi ancak yüksek piyano sınıfı ile teori derslerini üzerine almıştır. Öğretmenlik zamanının çoğunu almaktadır. Bu durum onun konser sahnelerinde gittikçe daha az görülmesine sebep oluyor. Çalışmalarını halk, gençlik ve okul müziği gibi kendisi için tamamen yeni bir sahaya intikal ettiriyor. Bu yeni çalışma sahası, Alman "Halk ve Gençlik Müzik Hareketi" önderleri arasında yer almasına yol açıyor (Arseven, 1955, 5).

1925 yılında konser piyanisti ve orkestra şefi olarak adından sık sık bahsedildiği bir dönemde (Sanat dünyasının sahte şöhretlerine ve günün yüzeysel sanat anlayışına karşı çıkıp sanatla içten bağlar kuracak yeni bir kuşak yetiştirmek amacıyla) konser etkinliklerinden ayrılıp Kuzey Denizi'ndeki Just Adası'nda kurulmuş olan "Schule am meer" de (Sahildeki Okul) öğretmenlik ve sanat danışmanlığı görevini aldı (Cangal, 1999, 10).

Bu deneme okulun kurucuları arasına girdi. Müzisyen ve müzik öğretmeni olarak çalıştı orada. "Denizde Okul"daki "şarkı söyleyen ve dans eden insanların yaşantısı" ve "yaşanılan hayatın hizmetindeki müzik" onun için çok verimli yıllar oldu. Adadaki okul topluluğunun böylece çok yüksek bir müzik yaşamına ulaştığı belirtiliyor. Ancak, yurtlarındaki değişen politik durum onlarda da endişe yarattı ve okullarının kötü bir yola götürülmemesi isteğiyle "Denizde Okul"u kapattılar. Zuckmayer'e bu arada çeşitli görevler teklif edildi. Ancak, bunlar ya oldukça kısa sürdü ya da kabul etmedi (Özgüç, 1965, 5).

Zuckmayer'in Türkiye'deki çalışma serüveni, dönemin siyasi ve sosyoekonomik koşullarının da etkisiyle ve yeni kurulan Cumhuriyet'in yarattığı büyük bir hareketlilik içerisinde başladı.

Bu arada, Atatürk Türkiye'si sanat devrimine ilişkin adımlarını peş peşe atarken, kurulacak yeni devlet konservatuvarının da sanat danışmanı olarak (Paul Hindemith'in önerisiyle) onu seçmişti. Böylece Milli Eğitim Bakanlığı'nın daveti üzerine 1936'da Ankara'ya geldi (Cangal, 1999, 11).

İlk tasarıya göre Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerimizde hepsinde birden konservatuvar, koro ve orkestra kurulacaktı. Zuckmayer'e İzmir teklif edilmişti ve İzmir Valisi Gnl. Kazım Pirik'le mektuplaştı. İlk sözleşmeye göre; "...Müzik Öğretmen Okulu ve Konservatuvar bölümlerinde organizatör olarak Prof. Paul Hindemith'in verdiği rapor ve planların uygulanışına bakmak ve piyano öğretmenliği yapmak üzere atandı." Bundan sonraki iki yılda, bu iki kurumda çok sayıda etkinliklerde bulundu. Ders ve çalışma programlarını düzenledi, ilk madrigal korusu ile ilk öğrenci orkestrasını kurdu ve yönetti. Çok dağınık olan kitaplığı düzenleyip, gerekli eserlerin siparişini sağladı, piyano dersleri verdi, öğrencilerin çalışmalarını sürekli olarak kontrol etti ve çok sayıda öğrenci konseri düzenledi (Özgüç, 1965, 6).

Ancak, o asıl çalışma sahasını iki yıl sonra tayin edildiği Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Müzik

Bölümünde bulunmuştur. Çünkü, Almanya'da bıraktığı okul ve gençlik müziği çalışmalarına devam etmek olanağına da kavuşmuştu. Yüzlerce müzik öğretmeni onun buradaki çalışmalarından feyz almış olarak, yurdun dört bir köşesinde vazife görmektedirler (Arseven, 1955, 5).

1938 yılında müzik öğretmeni yetiştiren bölümün Musiki Muallim Mektebi'nden ayrılıp Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bağlanması ve Musiki Muallim Mektebi'nin konservatuvara dönüşmesi ile Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Şubesi şefliğine atanan Zuckmayer, ömrünün sonuna kadar görev yaptığı bu bölümde, idarecilik, kütüphane, orkestra ve koro yöneticiliği, açıklamalı müzik dinletilerini yönetme, oda müziği, piyano, müzik teorisi, müzik formları öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanacak müzik kitapları için rapor verme, radyoda canlı piyano ve oda müziği konserleri, bölüm öğrencileri ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinde konser turneleri, halk türküleri çok seslendirmeleri vb. çalışmalarla onlarca kişinin altından kalkamayacağı hizmetler verip parlak kariyerini unutarak gereksinim duyulan her alanda çalıştı (Cangal, 1999, 11).

Zuckmayer, Türkiye'deki müzik eğitimi yönetimini biçimlendiren başlıca uygulayıcılardan dır (Say, 1985, 1278). "İkinci vatanım" dediği ülkemizde 1936 yılından, hayata gözlerini yumduğu 2 Temmuz 1972 tarihine kadar geçen 36 yıl boyunca insanüstü özveriyle çalışan Zuckmayer, ardında birçok eser bıraktı. Onun 82 yıllık yaşamı ve ülkemizde geçirdiği son 36 yıl boyunca yaptığı çalışmaları tek tek sayabilmek elbette mümkün değil ama kendisinin şu sözleri, yazılanlardan ve yazılabileceklerden çok daha fazlasını ifade etmektedir:

"Genç öğrencilerime neyi getirebildim? Yalnız ve ancak kendimi yetiştirme hevesimi ve sevgimi. Evet, kendimi bu işe verdim ve çok şeyler aldım. İlk andan beri beni tesir eden Türk Folklorunu değer biçilmez bir armağan olarak aldım. Almanya'dan yapılan parlak tekliflere rağmen burada kaldım. Meslektaşlarımla öğrencilerim arasında burada, ikinci vatanımda mesut oldum"(Cangal, 1999, 11)

Eduard Zuckmayer'in Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Başkanlığına Getirildikten Sonra Yapmış Olduğu Çalışmalar

Osmanlı Devleti batılı uzmanlardan yararlanmaya Fransız subayları ile başlamış, daha sonra 1798'de Alman subaylar da ordumuzun modernizasyonu ile ilgilenmişlerdir. Yabancı uzmanların getirilmesi 20. yüzyılın başlarında da devam etmiştir.1. Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin Almanya şafında katılmasından sonra Almanya'dan yabancı uzman ve öğretim elemanları gelmeye başlamıştır. "Okul ve Kültür Heyeti" adı altında İstanbul Darülfünun'a gelen 19 Alman öğretim üyesi 1918'de savaşın bitmesi ile Almanya'ya geri dönmüşlerdir (Akkutay, 1996, 12-13).

Cumhuriyet döneminde başlatılan yenileşme hareketinde de yabancı uzmanlardan yararlanılmıştır. Eduard Zuckmayer'de Almanya'dan gelen ve müzik eğitimi alanında uzun yıllar görev yapan uzmanlardan biridir.1938 tarihinde Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Başkanlığına getirilen Zuckmayer, burada hem yönetici hem de eğitimci olarak çalışmıştır.

Zuckmayer'in müzik öğretmeni yetiştiren bir kurumun başına getirilmesi onun için Almanya'da olgunlaştırdığı ideali gerçekleştirecek yeni bir ortam doğurmuştu. Onun Türkiye'deki 36 yıllık çalışma hayatını dolduran bu ideali Türk Okul Müziği Hareketi olarak eğitim tarihindeki yerini almıştır. Bu ideali Türk Halk Müziğini çağdaş bir anlayış ve teknikle işleyip Türk

gençliğine sunmak ve gençliği çağdaş, evrensel sanat müziğinin yaşayıcı ve yapıcı bir ortağı haline getirmek olarak özetleyebiliriz (Okyay, 2002, 9).

1937'de müzik öğretmeni yetiştiren bölümün Gazi Eğitim Enstitüsü'ne taşınması ve bağlanması kararlaştırıldığı sırada verdiği raporda şu satırlar bulunuyor: "Müzik öğretmeni kuşağının Türk müzik yaşamındaki ve müzik eğitimindeki gerekli görevini gerçekten tam bir başarı ile yapabilmesi için müzik öğretmen okulunu ya konservatuvara, yani müzik yaşamına bağlı bırakmalı, ya da yeni kurulacak enstitü müzik bölümünü bütün gerçekleri ile kurmalıdır."(Özgüç, 1965, 6).

Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünün başına geçmeden önceki iki yılda başarılı çalışmalar sergileyen Zuckmayer'in, müzik bölümü kurulurken verdiği raporda kaliteli müzik eğitimcisi yetiştirme amacında olduğu ve bu amaca ulaşmak için gereken olanakların sağlanmasının önemini vurguladığı anlaşılmaktadır.

Zuckmayer, bugün "Zuckmayer Binası" adı verilmiş olan küçük bölümde öğrencileri ile birlikte yarattığı müzik ortamında uzun yıllar bir aile mutluluğu içinde yaşayarak ömrünün geri kalan yıllarını müzik eğitimcisi yetiştirme sorununa adadı (Cünay, 1975, 8)

Zuckmayer'e İlişkin Görüşler

Bu bölümde, görüşme yapılan kişilerin, Zuckmayer'in müzisyen-eğitimci kişiliği ve Türk müzik eğitimine katkıları ile ilgili dile getirdikleri görüşlerinin yanı sıra, çeşitli kaynaklardan alınılan konuyla ilgili önemli saptamalar verilmektedir.

Zuckmayer'in Türkiye'ye getirdiği en büyük şey sanatçı-öğretmen yetiştirmek olmuştur. Müzik öğretmeni olacak kimselerin yalnız pedagojik formasyon ve müzik eğitimi bilgileri ile donatılmaları değil, aynı zamanda kendi çapında bir müzik sanatçısı olmalarını amaçlıyordu. Onun için de bütün derslerinde buna yönelmiştir (G.A). Müzik eğitimcisinin hem müzikçilik, hem eğitimcilik, hem genel kültür hem de yaşam anlayışı ile bir bütün oluşturmasını istemiştir (G.B). Ona göre bir müzik eğitimcisi sanatı tanıyan, sanatı özümsemiş ve gelişmesi için çaba gösterecek insan olmalıdır (G.C). Öğrencilerine her zaman sanatçı olarak öğretmenlikte daha kuvvetli olunabileceğini söylemiştir (G.E).

Bazı dönemlerde, Zuckmayer ve kadroları öğretmen değil sanatçı yetiştiriyor diye eleştirilere uğramıştır (G.B).Örneğin , "Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Çağdaşlaşma" başlıklı yazısında Dicle, Enstitü mezunları arasında çaldığı enstrümanlarda çok iyi düzeylere gelen hatta çok başarılı oldukları için öğrenimlerini yurt dışında sürdürenler, senfoni ve opera orkestralarının kadrolarında yer alanlar ve okulda ana dalı şan olanlar arasından da operalarımızda korist ve solist olarak görev yapan eski eğitim enstitüsü öğrencilerinin sayılarının bir hayli kabarık olduğunu, buna karşılık müzik öğretmeninın öğretmen olarak hayata atıldığında gereksinim duyduğu birtakım bilgilerin noksanlığı nedeni ile kolay çözüm getiremediği, bazı olumsuzlukların kendini göstermeye başladığını belirtmektedir (Dicle, 1989).

Zuckmayer'in hem öğrencisi olmuş, hem de onunla beraber öğretim elemanı olarak çalışmış olan (G.B.) bölüme müziksel açıdan yeterince hazır gelmeyen öğrenci gruplarının çoğunluğu oluşturduğu dönemlerde bu gecikmiş birikimi yoğun çalışma ile sağlamak amacıyla zaman za-

man müzik alan eğitimine olması gerekenin biraz ötesinde ağırlık verilmiş olabileceğini, fakat bunun doğru bir yaklaşım olduğunu, çünkü öğretmenin meslek hayatında pedagojik eksiklerini deneyimler yoluyla tamamlayabileceğini ancak müzikal donanımın bir an önce bölümde kazanılması gerektiğini söylemektedir.

Hindemith-Zuckmayer ikilisinin eğitim müziği konusundaki görüşleri aynıdır. Her ikisi de halk ezgilerinden yararlanarak bir eğitim müziği yaratılmasını önermişlerdir (Say, 1985, 532). Okul Müziğine yönelik bazı çalışmaları olan Zuckmayer, "Dostluk" gibi birçok yabancı şarkıya Türkçe sözler yazarak, Türk müzik eğitimine kazandırmıştır (G.C.). Türk atasözlerini bes-telemiş ya da uyarlamıştır.

Gerek Türk müzisyenler gerek Zuckmayer tarafından düzenlenen okul şarkılarının kaba bir öykünme olduğunu savunanlar olduğu gibi, bunların olumlu bir başlangıç olduğunu savunanlar da vardı (Say, 1985, 532). Eğitimci Zuckmayer, 1939'larda Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nün eğitim ilkeleri hakkında bakanlığa verdiği bir raporda; okul müziğinde temelin Türk folklorü olması, daha ilkokulda buna başlanması, bütün okullar için hemen bir "Halk Müziği Antolojisi"nin hazırlanması gerektiğini yazıyordu (Günay, 1975, 8). Zuckmayer, müzik dersinin ilkokullarda daha temelli ve iyi verilebilmesi için ilkokul müzik öğretmenliği dalının da açılması önerisinde bulunmuş, okullarda müzik dersinin ağırlığını artırmaya çalışmıştır (G.A.). İlkokul müzik eğitimi programlarının hazırlanmasında Zuckmayer'in görüşlerinden yararlanılmıştır (G.D).

Zuckmayer'in zaman zaman eleştiri konusu olan uygulamaları olmasına karşın onun saptadığı bazı ilkelerin isabetliliği ve yaptığı eğitimin sonucunda eğitim enstitülerindeki müzik bölümleri ve onun uzantısı olarak orta eğitimdeki müzik eğitimi, varlığını bu güne kadar koruyabilip ayakta kalmayı başarmıştır" (Dicle, 1989, 46).

Zuckmayer, öğrencilerin müzik eğitimine erken yaşta başlamasını sağlamak amacıyla müzik eğitim seminerlerinin kurulmasını önermiş ve bu seminerler Zuckmayer'in girişimleri ile başlamıştır (G.A.). 1947 yılında İstanbul Eğitim Enstitüsü içinde bir "Müzik Semineri" açılmıştır. Bu seminer, ortaokullarla ilköğretmen okullarının orta kısım öğrencilerinden okulu başarıyla bitirip, öğretmenler kurullarınca önerilen ve sınavı kazanan müzikte yetenekli öğrencileri alıyor ve müzik ağırlıklı bir programla yetiştiriyordu. Müzik seminerine iki amaç saptanmıştı. Birincisi, merkezi yerlerdeki ilkokullara müzik öğretmeni yetiştirmek, ikincisi, öğrencilerin müzik yeteneğini olabildiğince erken yaşlarda ortaya çıkararak geliştirmek. Seminer ikinci yılda bütçe darlığı gerekçesi ile kapatıldı. 1963 yılında Ankara İlköğretmen Okulu'nda bir "müzik semineri" açıldı. Seminerlerde çok değerli eğitimciler öğretmenlik yaptılar. Bazı aksaklıklara karşın bu seminerler çok değerli müzik öğretmenleri ve eğitimciler yetiştirdi. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü başta olmak üzere müzik bölümleri, konservatuvar ve operalara öğrenci kaynağı oldu (Say, 1985, 531).

Seminerler yanında müzik bölümünün en önemli bir diğer öğrenci kaynağı da öğretmen okulları idi (Say, 1985, 531). Bölüm en iyi mezunlarını Zuckmayer'in önerisi ile Milli Eğitim Bakanlığı'na sunarak öğretmen okullarına atamalarını sağlıyordu. Böylece, öğretmen okullarında çok iyi bir müzik eğitimi veriliyordu (G.A.). Aynı zamanda bu yolla mükemmel bir kanal hep açık ve işler tutuluyor, öğretmen okullarına atanan müzik öğretmenleri ile sürekli iletişim ve etkileşim içinde bulunularak Anadolu'nun daima müzik açısından harmanlanma yeteneklerinin ortaya çıkarılıp müzik öğretmenliği veya diğer müzik kurumlarına yönlendirilmesi sağlanıyordu. Zuckmayer müzik öğretmenliği eğitimine sağlam bir yapı kazandırmış diğer dallar içinde çok tutarlı ve saygın bir yere oturtmuştur (G.B).

Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü uzun yıllar Türkiye'de müzik eğitimcisi yetiştiren tek kurum olmuştur. Diğer müzik bölümleri Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünden oldukça sonra açılmışlardır (G.C.). G.A Zuckmayer'in yeni bölümlerin açılmasını istediğini fakat bunun bir

bakanlık politikası olduğunu, diğer bölümlerin ancak öğretmen gereksinimi arttıkça açılmaya başladığını söylemektedir. Bunun yanında Say ise, Müzik Ansiklopedisinde ülkenin müzik öğretmeni gereksinmesinin hiçbir zaman karşılanamadığı halde, uzun zaman başka müzik bölümünün açılmadığını belirtiyor ve şöyle devam ediyor: "Niteliği düşürmemek gerekçesi ile Zuckmayer gelen önerilere "olur" dememiş, Milli Eğitim Bakanlığı' da onun görüşlerine uymuştur.1968 yılında İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde ,1973 yılında İzmir Buca Eğitim Enstitüsü'nde, 1977 yılında Nazilli Eğitim Enstitüsü'nde müzik bölümleri açılmıştır.Kabul etmek gerekir ki diğer enstitülerin özellikle Nazilli Eğitim Enstitüsü'nün müzik bölümü Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü ile aynı düzeyi tutturamamıştır."

Zuckmayer, 1950 yılından itibaren yurdun her yanına bölümü ile birlikte müzik öğretmenlerine yeni bir güç kazandıran müziği en uzak yurt köşelerine kadar götürmeyi amaç edindiği konser gezileri yapmıştır (Eral, 1983, 5). Eduard Zuckmayer Türk müzik tarihinin en büyük "isimsiz" kahramanlarından birisidir. Anadolu konser turnesini Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'ndan önce Zuckmayer'in başlattığını, bir avuç müzik öğretmeni ile her yıl bir başka yurt köşesine giderek okul şarkılarının en güzel örnekleri ile çok ses kavramını aşılama çalıştığını pek az kimse bilir (Güvenç, 1972, 2). Zuckmayer verdikleri her konserin başında yaptığı konuşmalarda müzik öğretmenliğinin ve eğitiminin önemini, çocuğun dünyasına müzikle inilebileceğini vurgulamıştır (G.E.).

II. Dünya savaşı sırasında diğer Almanlarla beraber Kırşehir'de bir yıl gözetim altında kalan Zuckmayer, bu sürenin dışında 1938 yılından 1970 yılına kadar Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Başkanlığını sürdürmüştür. Bölüm fiziksel gelişimi konusunda bugün bile Zuckmayer'e çok şeyler borçludur(G:B). Bölümün ilk binası 1973'ten bu yana "Zuckmayer Binası" adıyla bilinen ve yapımı Gazi Eğitim Enstitüsü ana binasının arkasında 1939'da tamamlanan yapıdır (Karadağ, 1983, 3-4). Bu binanın yapılmasına Zuckmayer öncülük etmiştir (G:A.). Binanın ek bir bina ile geliştirilmesi yine onun döneminde olmuştur (G:B). Yeni müzik bölümü ve konser salonu da onun sağlığında planlanmış ve açılmıştır (G:B). Müzik Bölümü, Beden Eğitimi Bölümünden sonra kendi binasına kavuşan ilk bölümdür (Say, 1985, 533). Kendisi ile yapılan bir söyleşide Zuckmayer, bakanlıkça yaptırılan yeni bina içinde Müzik Bölümü öğrenci sayısının en az 150'ye, ileride 175'e, hatta 200'e çıkarılabileceğini vurgulamıştır (Arseven, 1966, 8).

Müzik Bölümü araç gereç yönünden çok sınırlı olanaklarla, Musiki Muallim Mektebi'nden getirilen hurda araçlarla işe başlamıştır (Say, 1985, 533). Zuckmayer, 1952 yılında Enstitü Müdürlüğü'ne verdiği raporda;1940 yılından beri bölüme araç alınmadığını ve araç yönünden çok sıkıntı çekildiğini belirtiyor. O yıl içinde birkaç keman ve viyola/viyolonsel alınıyor. Zuckmayer, gerekli çalgı gereksiniminin karşılanması için çeşitli öneriler ileri sürmüştür: "Değerli çalgıların (Orf çalgıları, yaylı çalgılar, blok flütler ve bilhassa piyanoların) yurda getirilmesini kolaylaştırmalı, okullar için alınan çalgıların gümrükten muaf tutulması için gerekli çabalar harcanmalı, çalgıların memlekette imal edilmesi, nota baskısının memlekette geliştirilmesi sağlanmalıdır" (Arseven, 1966, 8). Başka bir görüşmede ise, müzik bölümünün özellikle yetersiz olan araç gereçlerle teçhizatını tamamlamak ve öğretmen yetiştirmekte gerekli tedbirleri almak konularında daha serbest olması gerektiğini vurgulamıştır (Selek, 1967, 50).Ayrıca okulda çalgıların bakımı, onarımı için gerekli eleman, bu elemanın sürekli tutulmasını ve bir atölye hazırlanmasını sağlamıştır (G.B.).

Zuckmayer, bölümde çok güzel bir kütüphane oluşturmuştur (G.D.).Alman Büyükelçiliği yolu ile azımsanmayacak yardım alan Zuckmayer, hemen hemen her sene kitaplığa yeni eserler kazandırmıştır (G:A). Bazen kendi bazen bakanlığın parası ile yurtdışından notalar getirerek bunları kütüphanede muhafaza etmiştir (G.C.).

Elde edilen bulgulardan Zuckmayer'in bölümün fiziki gelişimi, araç gereç eksikliklerinin gi-

derilmesi, bu araç gereçlerin bakımları, zengin bir kütüphane oluşturulması konularında başarılı çalışmalarının olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrenci ve öğretim elemanı seçimi de dahil olmak üzere bölümde akademik ölçütler göz önünde tutulmuş, en zor dönemlerde bile bu ölçütlerden vazgeçilmemiştir. Böyle bir yapının oluşmasında Zuckmayer'in katkısı büyüktür (G.B.). GA. ise, sene başında çok özenli ve haftalarca süren çalışmalar sonucunda bir program hazırlandığını, bu kişisel programda hangi öğrencinin hangi saat ne yapacağını (çalışma veya ders) tespit edildiğini, bu düzenin kurulmasını sağlayan kişinin Zuckmayer olduğunu dile getirmektedir.

Bölümde uygulanacak eğitim programını Zuckmayer, o dönemdeki çalışma arkadaşları ile hazırlamıştır (G.B.). Konservatuvarda okutulacak dersler Hindemith'in raporunda vardır, ancak Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nde yapılan bütün çalışmalar Zuckmayer'in elinden geçmiştir (G.A.). Başlangıçta sağlam bir modelle başlandığından bu model uzun süre devam etmiştir. 70-80'lerden sonra ufak değişiklikler olsa da çekirdek model bozulmamıştır (G.B.). Ancak, bu model batı tarzı bir müzik eğitime ağırlık verildiği gerekçesiyle eleştirilere uğramıştır.

Uygulanan modelin daha iyi değerlendirilebilmesi için Cumhuriyet dönemi ilkökul programlarına kısaca göz atmak yararlı olacaktır.

1924 programının müzik konuları incelendiğinde evrensel müzik anlayışının benimsendiği sonucuna varılabilir. 1926 programında "Garp Usulü" yani "Alafranga Makamlarla" düzenlenmiş şarkıların tercihi istenerek, evrensel müzik temel alınmıştır. 1936 ve 1948 programlarında bu anlayış sürdürülürken, ulusal marşlar, iyi işlenmiş yerel ezgiler, uyarlamalar da önerilmektedir. (Altunya , 2001, 52)

Her ne kadar Zuckmayer'in Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nde Batı tarzında Alman eğitim yöntemlerini içeren bir öğretim sistemi uyguladığı söylenebilir, uygulanan öğretim programının o zamanki müzik politikası ile uyumlu olduğu söylenebilir. 1924'den itibaren hazırlanan Cumhuriyet dönemi ilkökul programlarına bakıldığında, Zuckmayer henüz Türkiye'ye gelmeden Türk müzik eğitiminde evrensel müziğin temel alındığı "Garp Usulü" yani "Alafranga Makamlar" la düzenlenmiş şarkıların tercih edildiği, ve bu nedenle Türk Müzik Eğitiminin evrensel müziği tanıyan, bilen ve benimsemiş müzik öğretmenlerine gereksinim duyduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra izlenen müzik politikası doğrultusunda uygulanan müzik eğitimi ülke eğitim sistemi içinde iyi yetişmiş müzik eğitimcilerine duyulan gereksinimi artırmıştır. Musiki Muallim Mektebi önce bu adla daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü adı altında bu gereksinimi karşılamak amacıyla kurulan ilk müzik eğitimcisi yetiştiren kurum olmasının yanında uzun yıllar bu görevi tek başına sürdürmüş olan bir kurum olarak da müzik eğitimi tarihimiz içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Musiki Muallim Mektebi'nin Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından 1924 yılında ilk kurulan kurumlardan biri olması, her alanda çağdaşlaşmanın yaşandığı bir dönemde istenilen hedeflere gerçek anlamda ulaşabilmek için Atatürk'ün müzikte çağdaşlaşmaya ne denli önem ver-

diğinin bir göstergesidir. Dolayısı ile görevini en üst düzeyde yerine getirebilecek, müziğimizi çağdaş ve evrensel boyutlara ulaştırabilecek, başarılı müzik sanatçıları ve müzik eğitimcilerinin yetiştirilmesi gerekliliği genç Cumhuriyetimizin öncelikleri arasındadır.

Musiki Muallim Mektebi'nin gerek öğretim programı, gerek öğrenci alımı gerekse öğretim elemanı kadroları bakımından yıllar içinde çeşitli değişiklikler ile gelişimini sürdürdüğü, ancak yapılan eğitimin giderek konservatuvar eğitimine dönüştüğü ve müzik eğitimciliğinin özel bir yapı gerektirdiği düşüncesi ile Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bağlandığı görülmektedir. Bölümün başına ise batılı bir uzman olan Eduard Zuckmayer getirilmiştir.

Zuckmayer'in henüz Türkiye'ye gelmeden gerekli müzikal bilgi ve yeteneğe sahip olmasına karşın müzik eğitimciliğini adeta simgeleyen bir seviyede ortaya koyması, eğitimci kimliğini sanatçı kimliğinden daha da önde tuttuğunu göstermektedir. Hindemith'in Türkiye'de müzik eğitimi sisteminin yapılandırılmasına yardımcı olarak Zuckmayer'i tavsiye etmesinde, onun müzik eğitimi konusunda oldukça deneyimli olduğunu düşünmesinin etkisi olduğu kuvvetli bir varsayımdır. Bu doğrultuda, Zuckmayer'in kendi yetiştirdiği müzik öğretmenlerinde aradığı sanatçı-öğretmen kimliğine sahip çıktığı söylenebilir.

Zuckmayer'in Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Başkanı olması yanında Bakanlığa sunduğu raporlar ve üstün çabayla yaptığı çalışmalar, onu Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk müzik eğitiminin temelini atan ve gelişmesi için çalışan kişiler arasında önemli bir yere oturtmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü, günümüzdeki güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik eğitimi anabilim dallarının çekirdeğini oluşturmuştur. Bir kurum olarak Gazi Eğitim Enstitüsü, bir yönetici olarak Zuckmayer ve onun oluşturduğu öğretim kadrosu ile o dönemde yapılan çalışmalar; müzik eğitimimizin ne yönde şekilleneceğinin belirlenmesinde en büyük sorumluluğa ve etkiye sahip olan kurum ve kişileri oluşturmaktadır.

Eduard Zuckmayer'in ve öğretim elemanı kadrosunun Türk müzik eğitimine sağladığı en büyük katkı, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, Türk müzik eğitimini geliştirme çabasında olan, başarılı ve nitelikli müzik öğretmenleri yetiştirmek olmuştur. Aynı zamanda yurdun birçok yerinde verilen konserlerle çoksesli müziğin halka tanıtılması, halk tarafından benimsenmesi ve sevilmesinin sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Zuckmayer'in müzik eğitimcisi yetiştirirken öğrencilerde sanatçı-eğitimci kimliğinin oluşumuna dönük bir çalışma gerçekleştirdiği ve bir müzik eğitimcisinde sanatçı kişiliğinin ve titizliğinin yerleşmesine oldukça önem verdiği anlaşılmaktadır. Müzik Eğitimcisi kimliğinin henüz olduğu bir dönemde, gelecek yıllarda da yeterli donanım ve belli mesleki niteliklere sahip müzik öğretmenlerinin yetişebilmesi için, baştan doğru ve düzenli bir işleyiş oturtmak önemlidir. Zuckmayer'in özenle üzerinde durduğu sanatçı-öğretmen ilkesinin boyutlarını günümüz koşullarında çok yönlü biçimde değerlendirmek yararlı olacaktır.

Öğrencilerin müzik eğitimine erken yaşta başlamaları için çeşitli önerilerde bulunan ve bu konuda yapılan çalışmalara öncülük eden Zuckmayer'in, bu yolla daha başarılı müzik sanatçıları ve müzik öğretmenleri yetiştirmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır.

Zuckmayer'in küçük beste çalışmaları, çok seslendirmeleri ve yabancı eğitim müziği şarkılarından Türkçe'ye uyarladığı eserler ile Türk okul müziği dağarcığının gelişmesine katkıda bulunduğuna görülmektedir.

Öneriler

Cumhuriyet döneminde başlatılan ve Zuckmayer'in de etkin çalışmaları öncülük ettiği müzik eğitiminin diğer eğitim dalları içerisindeki yeri özenle ele alınmalı, bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de müzik eğitiminin ne denli önemli olduğu bilinci herkese kazandırılmalıdır.

Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nde uygulanan eğitim programı ve öğretim yöntemle-

ri, Zuckmayer'in gerçekleştirmiş olduğu çalışma ve etkinlikler olumlu ve olumsuz yönleri ile incelenmeli, günümüz koşullarında yapılan uygulamalarda bu verilerden ve bulgulardan yararlanılmalıdır.

Cumhuriyet döneminde müzik eğitimi sürecinin geliştiği evrelerin bellegimizde kalıcı izler bırakabilmesi, yön göstermesi, geçmişten günümüze köprü oluşturabilmesi ve yeni gelişmelerin deneyimlerden güç alarak yaratıcı katkılarla ivme kazanabilmesi için Zuckmayer dönemine ilişkin belgelerin, etkinliklerin ve çalışmaların sistematik bir düzen içinde arşivlenerek sergilenmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Zuckmayer'in kendi düzenlemeleri ve besteleri bir kitap halinde yeniden basılmalı, günümüz müzik öğretmenlerinin kolayca ulaşabilecekleri ve yararlanabilecekleri bir kaynak oluşturulmalıdır.

Zuckmayer'den günümüze gelişen süreçte; Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi Anabilim Dalları öğretim kadrosu, gerekli araç, gereç ve materyaller, eğitime uygun bina v.b.gibi yönlerden incelenmeli, ayrıca müzik öğretmeni olarak göreve başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri sorunlar belirlenerek bu sorunları bir an önce giderme yoluna gidilmelidir. Müzik bölümlerinin ve müzik öğretmenlerinin gelişen teknolojiye ayak uydurabilmeleri için kendilerini geliştirebilmelerine olanak sağlanmalıdır. Türk okul müziği dağarcığının geliştirilebilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Müzik eğitimine yönelik sorunları ve çözüm önerilerini belirlemek amacı ile yapılan bilimsel araştırma ve etkinlikler desteklenmelidir.

Avrupa ve Dünya Müzik Eğitimcileri arasında son yıllarda yoğunlaşan mesleki ilişkiler; Zuckmayer'den günümüze gelişen süreç içerisinde duyarlı bir biçimde değerlendirilmeli, Türk Müzik Eğitiminin kendine özgü özellikleri ve ulusaldan evrensele özgünlüğünü yitirmeden açılım gösteren geniş ufkü, esas özenilmesi gereken temel dayanağımızı oluşturmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akkutay, Ulker (1996). *Millî Eğitimde Yabancı Uzman Raporları "Atatürk Dönemi"*, Avni Akyol Kültür ve Eğitim Ümit Vakfı, Ankara, s.12-13.
- Alpagut, Leyla (2005). *Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'daki Eğitim Yapıları*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, s. 183-184.
- Altunya, Evren (2001). *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Uygulanan İlkokul Müzik Dersi Programlarının Çağdaş Program Geliştirme İlkelerine Göre Değerlendirilmesi (1924-1994)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu
- Arseven, Veysel (1955). "Bir İnsan", *Yeditepe*, Nisan 1955, Sayı.83, s.5.
- Arseven, Veysel (1966). "Eduard Zuckmayer ile Konuşma", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Sayı.19, s.1-9
- Arseven, Veysel (1974). "Musiki Muallim Mekteplerinden Müzik Bölümlerine", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Kasım 1974, Sayı.100, s.12.
- Ay, Adnan (1983). *Atatürk Dönemi Müzik Politikası ve Uygulamaları*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Lisans Tezi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara, s.12-17.
- Cangal, Nurhan (1999). *Armoni*, Arkadaş Yayınları, Ankara, s.10-11.
- Cemalcılar, Ali (1988). *İletişim Sanatı Olarak Müziğin Eğitim ve Öğretim Ortamındaki Kurumsal Yapısı ile Yaygın Eğitimde Bir Model Önerisi*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, s.81.
- Dicle, Hilal (1989). "Müzik Öğretmeni Yetitiren Kurumlarda Çağdaşlaşma", *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*. İstanbul 1989, Sayı.190, s.42-56.
- Eral, Arses (1983). *Eduard Zuckmayer'in Yaşamı ve Müzik Eğitimimize Katkıları*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Lisans Tezi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Erten, Ayşe Serap (1982). *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi'nde Eduard Zuckmayer Hakkında Çıkan Yazılar*, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Mezuniyet Tezi, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi), Ankara.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp, *Türk Askeri Müzikleri Tarihi*, İstanbul: Maarif Basımevi, 1955, s. 164-166.

- Günay, Edip (1975). "Eduard Zuckmayer", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Ankara 1975, Sayı.105, s.7-9.
- Güvenç, Faruk (1972). "Zuck'u Kaybettik", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Ankara 1972, Sayı.72, s.2.
- Karadağ, Yakup (1983). *GÜ GEF Müzik Eğitimi Bölümü Tarihçesi*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Lisans Tezi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara, s.3
- Mert, Ramazan (1983). *Gazi Eğitim Fakültesi'nde verilen Konser ve Resitalerin Tarihçesi*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Lisans Tezi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara, s.6.
- Okyay, Erdoğan (2002). "Prof. Eduard Zuckmayer", *Müzed*, Ankara 2002, Sayı.5, s.9.
- Özgüç, Fehmettin (1965). "Eduard Zuckmayer", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Ankara 1965, Sayı.13, s.5-6.
- Say, Ahmet (1985). *Müzik Ansiklopedisi*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Sanem Matbaası, Ankara, s.527-534.
- Say, Ahmet (2005). *Müzik Ansiklopedisi*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Sözkese Matbaası, Ankara, s.680.
- Selek, Cavidan (1967). "Eduard Zuckmayer ile Konuşma", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Ankara 1967, Sayı.29, s.49-52.
- Taşkınsel, Hasan (1988). "Müzik Eğitimcisi Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarındaki Eğitim Sisteminin Analizi", *1.Müzik Kongresi Bildirileri*, Ankara, s.468.
- Toraganlı, Hasan. "Türk Okul Şarkıları", *Filarmoni Aylık Müzik Dergisi*, Mayıs 1971, Sayı.58, s.23.
- Uçan, Ali (1994). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- Uçan, Ali (1988). "Türkiye'de Müzik Eğitimcisi Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarındaki Eğitim Sisteminin Çözümlemesi", *1.Müzik Kongresi Bildirileri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara, s.470.
- <http://www.muized.gov.tr>, "Musiki Muallim Mektebi ve Müzik Eğitimi", Ali Uçan, 6 Ekim 2007.
- Yayla, Fatih (2003). "Cumhuriyet Dönemindeki Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sürecinin İncelenmesi", GÜ EBE Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Tezi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, s.3.

Dipnotlar

- 1 Bu çalışmada, 2002 yılında hazırlanan "Prof. Eduard Zuckmayer'in Müzisyen - Eğitimci Kimliğini Oluşturan Temel Özellikler ve Türk Müzik Eğitimine Katkıları" konulu yayımlanmamış Yüksek Lisans tez çalışması araştırmanın temelini oluşturmuştur. Araştırmanın hazırlanması sürecinde görüşmelerden elde edilen bulgular olduğu gibi kullanılmıştır. Bunların dışında ayrıca bir literatür taraması yapılarak tezin hazırlanması sürecinde ulaşılamayan veya daha sonra yayınlanan yeni kaynaklara da ulaşılmıştır. Ali Uçan, Sefai Acay, Raif Gülcan, Erdoğan Okyay, Şenel Genç ve Feridun Büyükaksoy, o döneme öğretmen, yönetici veya öğrenci olarak tanıklık etmiş, kendileriyle görüşme yapılan ve verdikleri kaynaklarla araştırmaya büyük katkı sağlayan müzik eğitimcileridir. Araştırmanın özgün yapısına uygunlukla, makalede de görüşme yapılan kişilerin görüşleri isimleri ile belirtilmemiştir. G.A, G.B (Görüşülen A, Görüşülen B) gibi şifreleme yöntemi yukarıda bahsedilen isim sırası değiştirilerek kullanılmıştır.
- 2 01 Nisan 1924 tarihinde Müzik-i Hümayundan yetişmiş ve o tarihlerde Riyaseti Cumhur Musiki Heyeti Reisi olan Osman Zeki Bey'in Musiki Muallim Mektebi müdürlüğüne atanmasını takiben 01 Eylül 1924 tarihinde okul resmen kurulmuş ve 01 Kasım 1924 tarihinde ise ilk eğitim öğretim yılına başlamıştır. Uçan, Müzed dergisi 2004 tarihli 10.sayıda yayınlanan "Musiki Muallim Mektebi ve Müzik Eğitimi" başlıklı makalesinde 01 Nisan, 01 Eylül ve 01 Kasım tarihlerini belirterek bu tarihler için "çağdaş Türk müzik eğitimine tam geçişin 'Üç Altın Bir'i" nitelendirmesini yapmış ve gerek Türk müzik eğitimi tarihimize gerekse müzik eğitimcilerimiz bakımından bu tarihlerin önemini vurgulamıştır.
- 3 Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünün kuruluş tarihi 1937 olarak kabul edilir. Öğretim yılı bakımından değerlendirildiğinde ise, birçok kaynağın 1938-1939 tarihini dikkate aldığı görülmektedir.

Özet

Müzik eğitimi, becerinin bilişsel ve duyuşsal davranış değişiklikleri ile örtüştüğü, kendine özgü bir süreç gerektiren özel bir alandır. Müzik eğitimcisi yetiştirme aşamaları birçok değişkenin eğitim sürecine yansdığı duyarlı ve derin yapısal özellikler gösterir.

Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından, diğer pek çok alanda olduğu gibi müzik eğitimi konusu da ele alınmış, müzik eğitimcilerine duyulan gereksinimin giderilmesi amacıyla 1924 yılında Musiki Muallim Mektebi açılmıştır. Daha sonra, bu okulun devamı olarak kabul edilen Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü kurulmuştur (1937). Türkiye'de müzik eğitimcisi yetiştirme sisteminin temelini oluşturan bu kurumlar, eğitim uygulamaları ve bu alana katkıları nedeni ile müzik eğitimi tarihinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde diğer bilim ve sanat alanlarında olduğu gibi müzik eğitimi alanında da özellikle Almanca konuşulan ülkelerden davet edilen Batılı uzmanlardan yararlanma yoluna gidilmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Eğitimi Bölümü Başkanlığı görevine de bu dönemde Alman müzik eğitimcisi Prof. Eduard Zuckmayer getirilmiştir (1938-1970). Zuckmayer, müzik eğitiminin çağdaş kimlik kazanmasında ve müzik eğitimcisi yetiştirme sisteminin bu doğrultuda şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Erken Cumhuriyet dönemindeki müzik eğitimi sürecine ilişkin gelişmelerin, günümüzdeki küresel akışların olumlu/olumsuz etkileri nedeniyle, irdelenmesine giderek daha da artan bir önemle gereksinim duyulmaktadır. Makalemizde, Eduard Zuckmayer'in Türk Müzik Eğitimine katkısının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eduard Zuckmayer, Musiki Muallim Mektebi, Müzik Eğitimi

ABSTRACT

A German Music Educator in the Development Process of Institutions that Train Music Educators in Turkey (1890-1972)

Music Education is a unique field which requires the overlap of cognitive and affective behavioral changes with personal skill. The stages of training music educators consist of sensitive and substantial attributes which are reflected in the training process.

Immediately after the foundation of the Turkish republic, in order to satisfy the demand for music educators, Musiki Muallim Mektebi (The School of Music Teachers) was established in 1924. In 1938, Gazi Eğitim Enstitüsü (Gazi Institute of Education) which is considered to be the continuation of the former was established. These Institutions, which form the basis of music educator training system, have a distinguished status in the history of music education in Turkey because of educational practises that take place in these institutions and their contributions to the field.

In the early days of the Republic, European specialists, mostly from German speaking countries, were employed in the field of music education as was also common practice in other fields of science and arts. Prof. Eduard Zuckmayer was appointed as chairperson of the music department at Gazi Institute of Education (1938-1970). Zuckmayer undertook an important role in the acquisition of contemporary identity in music education in Turkey and the shaping of music educator training in this direction.

There has been increasing importance of careful examination of the developments regarding the process of music education in the Republic era due to the positive and negative effects of global factors with this perspective in mind, in this article, Eduard Zuckmayer's contribution to the Turkish Music Education will be assessed.